

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ 20-Х РР. ХХ СТ.

На основі вивченого широкого кола джерел у статті висвітлено питання розбудови системи вищої освіти України. Відображено досвід організації клубної роботи студентської молоді цього періоду. Розкрито діяльність студентських клубів та їх роль у формуванні активної громадської позиції студентської молоді.

Ключові слова: активна громадська позиція, студентство, студентські клуби, гуртки.

В умовах кардинальних змін, соціально-економічних відносин та інтеграції України до загальноєвропейського освітнього простору, актуалізується проблема підготовки майбутнього фахівця, активного громадянина, творчої особистості, всебічно та гармонійно розвинутого студента. У вирішенні поставленої проблеми суттєве місце відведено питанням, пов'язаним із залученням студентства до культурного досвіду людства, освоєння та використання естетичних, моральних світових цінностей, активної громадської позиції. Означені питання ефективно вирішуються за умови активної діяльності студентської молоді у системі клубної роботи. Яскравим прикладом такого стала організація клубної діяльності студентської молоді України в 20-х рр. ХХ ст. Саме в цей період значне місце у створенні вищої школи займала клубна діяльність.

Зазначена проблема була у центрі уваги спеціалістів різних галузей. Окремі аспекти розглядали в дослідженнях, присвячених проблемам розвитку та становлення педагогічної думки в країні (А. Бондар, М. Гриценко, М. Євтух та ін.). Певною мірою питання організації клубної роботи висвітлювались у працях, присвячених ролі комсомолу в житті молоді та вищої школи (А. Галаган, С. Дізел, В. Баумштейн, О. Киричук, Т. Сущенко та ін.).

Проте досвід організації клубної роботи вищої школи у 20-ті рр. ХХ ст. та її роль у формуванні особистості молоді залишилась поза увагою науковців.

Метою статті є узагальнення досвіду радянської школи що до організації клубної роботи студентської молоді України в 20-х рр. ХХ ст. для використання набутого досвіду в сучасних умовах реформування вищої школи в Україні.

Аналіз історико-педагогічної літератури [1–6] свідчить, що будівництво радянської вищої школи розпочалось відразу ж після Жовтневого перевороту (жовтень 1917 р.) і проходило в процесі боротьби за здійснення культурної революції і перемогу соціалізму в країні. Радянська вища школа створювалась, як школа наукової освіти, як кузня кадрів нової, народної інтелігенції, підготовка якої була важливою передумовою перетворення країни з економічного і культурного погляду, у передову і потужну соціалістичну державу [1, с. 30]. Український уряд з перших днів свого існування розгорнув активну роботу з перебудови вищої освіти в республіці. Вже у грудні 1917 р. у складі першого українського уряду було сформовано Народний секретаріат по просвіті, який очолив діяльність зі створення нової системи вищої освіти [2, с. 101].

Проте в перший період радянської влади 1917–1919 рр. в Україні здійснити реформу вищої освіти було неможливо. Територія України була окупована австро-німецькими військами, йшла боротьба з іноземною інтервенцією і внутрішньою контрреволюцією. Як зазначав Я. Ряппо, радянський діяч і педагог того періоду, співтворець системи народної освіти УРСР, “робітник ще бився на фронтах і до вищої школи не йшов, та й вища школа йому була чужа й ворожа” [3, с. 22].

З аналізу історико-педагогічного матеріалу можна зазначити, що тільки в 1919 р. з’явилась реальна можливість для проведення реформи в галузі освіти. Так, наприклад, у декларації Тимчасового робітничо-селянського уряду України від 21 січня 1919 р. зазначалося про те, що в галузі народної освіти висувається завдання створення єдиної трудової школи, відкривається широкий доступ до університетів та спеціальних навчальних закладів, робітникам і селянам, будуть створені умови для навчання на рідній мові [4, с. 13].

Відповідно до перших декретів з народної освіти, у Конституції Української РСР, затвердженій III Всеукраїнським з’їздом рад 10 березня 1919 р., було поставлено мету в галузі освіти – “надати робітникам та бідним селянам всебічну й безкоштовну освіту” [5, с. 40]. Радою народних комісарів УРСР 2 березня 1919 р. було прийнято декрет “Про вступ до вищої школи”, згідно з яким, двері вищих навчальних закладів були відкриті для усіх, хто бажав здобути вищу освіту.

Наркомпрос УРСР опублікував ряд постанов, спрямованих на демократизацію вищої школи, встановив новий порядок управління ВНЗ. Особливе значення в цьому мала Постанова Наркомпросу України “Про організацію управління учбовими закладами” від 2 березня 1919 р. [6, с. 53–56].

Вища школа стала однією з важливих ділянок політичної й ідеологічної боротьби. Реорганізація старої школи розпочалась із заходів, спрямованих на оновлення студентського і професорсько-викладацького складу, на демократизацію навчання й науки. Політика Радянської влади полягала в тому, щоб створити нові кадри студентства із середовища робітників і селян, залучити до будівництва радянської вищої школи старі професорсько-викладацькі кадри, а також влити у вузи нові наукові сили [1, с. 30].

У програмі партії більшовиків, прийнятій 18–23 березня 1919 р. на VIII з’їзді РКП(б), щодо вищої школи проголошувались головні принципи роботи “Відкриття широкого доступу в аудиторії вищої школи для всіх, хто бажає вчитись, і насамперед для робітників, залучення до викладацької діяльності у вищій школі всіх, хто може там учити, усунення всіх штучних перепон між свіжими науковими силами і кафедрою; матеріальне забезпечення студентів з метою дати можливість всім скористатись вищою школою” [6, с. 18].

Згідно з Постановою Наркомпросу України “Про організацію управління учбовими закладами” від 2 березня 1919 р. діяльність вищих навчальних закладів проводилася відповідно до трьох основних напрямів – навчального, наукового й освітнього. Для організації й проведення роботи за цими трьома напрямками у ВНЗ створювалися наукові ради, а також ради з освітньої діяльності.

Відповідно до цієї Постанови, при Наркомпросі і в студентських містах Києві, Харкові, Катеринославі були створені Ради комісарів ВНЗ, які прийняли постанову про ліквідацію старих управлінських структур в учбових закладах з метою поповнення ВНЗ новими викладацькими кадрами [3, с. 41].

Паралельно зі зміною порядку управління ВНЗ уряд України все більше залучав до керівництва життям учбових закладів студентство. У ВНЗ Києва, Ха-

ркова, Одеси були створені революційні ради і революційні бюро студентів, які об'єднували молодь ВНЗ в роботі з перебудови вищої освіти. Так, на зборах студентів-комуністів Харкова 1 лютого 1919 р. було розглянуто питання реформ вищої школи. Збори підтримали дії українського уряду з організації студентства на роботу з перевлаштування вищої педагогічної школи [2, с. 161–163].

У складі факультетських рад студенти мали своїх представників у кількості, що дорівнювала кількості професорів. Для контролю і загального керівництва в учбових закладах вводилися посади політкомісарів. Політкомісар призначався наркомпородом республіки, він повинен був разом з ректором контролювати хід проведення в учбових закладах революційних перетворень, виконання декретів радянської влади і розпорядження наркомпросу, переглядати і затверджувати річні звіти, штати викладачів [5, с. 60].

Особливе місце в системі підготовки майбутнього спеціаліста стали займати питання формування соціальної активності, громадської самостійності студентської молоді. Розроблений спеціальний комплекс виховної роботи поряд із заходами науково-методичної сфери комплекс містив розроблену систему заходів в рамках молодіжної політичної мережі та відображав організацію клубної роботи студентів.

Діяльність студентських клубів сприяла просвітницькій та виховній роботі, вони займали важливе місце в системі педагогічної освіти та виховання студентської молоді.

Зазначимо, що в перші роки радянської влади мережа студентських клубів суттєво збільшилась, вони широко використовувались вчителями та студентами в політико-просвітницькій, педагогічній роботі та студентському культурному житті.

Діяльність клубів регламентувалася нормативно-правовими документами з боку вищих органів. Так, у резолюції XII з'їзду РКП(б) відзначалось, що клуби повинні бути перетворені в дієві центри масової пропаганди. Це було спричинено необхідністю популяризації та поширення знань політико-ідеологічного спрямування серед студентів та викладачів.

Зазначимо, що перші студентські клуби з'явилися ще в роки громадянської війни. Так, у 1917 р. почав свою роботу "Студентський будинок", який працював під керівництвом партії більшовиків. За перші три-чотири роки Радянської влади мережа студентських клубів істотно зростає. Студентські клуби почали поступово перетворюватись на центри студентського культурного життя [2, с. 70–76].

Вивчення історико-педагогічних джерел [1–6] дало змогу визначити мету клубної діяльності досліджуваного періоду, а саме всебічний розвиток студентської молоді. На основі аналізу історико-педагогічного матеріалу можна з впевненістю стверджувати, що основними завданнями клубу означеного періоду були:

- 1) організація суспільно-виховної діяльності;
 - 2) забезпечення здорового й раціонального відпочинку студентства;
 - 3) вирішення побутових питань;
 - 4) сприяння розвитку духовних, естетичних фізичних якостей особистості
- [3, с. 12].

Уся діяльність студентських клубів була підпорядкована вирішенню цілей і завдань, які ставилися перед вищою школою цього періоду. Перш за все, перед вищою школою всередині 20-х рр. ХХ ст. головною була підготовка соціально-активної молоді для радянської трудової школи, що передбачало найтісніший зв'язок теорії з практикою [4, с. 20].

Клуби вели широку просвітницьку діяльність, створювалися секції з організації боротьби з неписьменністю, з надання допомоги дитячим будинкам та інтернатам, студентам у гуртожитках та ін. [3].

Навчальний напрям діяльності студентських клубів ґрунтувалася на роботі гуртків з різних навчальних дисциплін, обговоренні наукових питань.

Зазначимо, що гуртки у вищих навчальних закладах виникли задовго до організаційного оформлення студентських клубів. Вони значно сприяли підвищенню успішності студентів і передусім з дисципліни соціально-політичного циклу. З часом гуртки об'єдналися навколо студентських клубів.

Політична робота студентських клубів проводилася з дітьми в школі, дитячих інтернатах, перед батьками і вчительськими колективами. Клуб був центром комуністичного виховання мас та місцем для відпочинку й розумної розваги [2, с. 28–31].

Клуб, як центр виховної роботи учбового закладу, громадської і культурно-освітньої діяльності постійно розширював свою участь у процесі виховання майбутніх педагогів, удосконалюючи форми і методи своєї роботи. Так в 1926 р. журнал “Студент революції” писав: “завданнями що стоять на черзі наших клубів є:

- 1) поживлення всіх форм та галузі клубної роботи;
- 2) зміна всієї системи клубної роботи в бік поширення клубного активу, поживлення роботи правлінь клубів;
- 3) через клубну роботу належить уміло та своєчасно реагувати на всі культурно-побутові запити студентства, особливо тієї його частини, що прагне підносити свій культурно громадський рівень;
- 4) пристосування форм і методів до особливостей вузу;
- 5) розвертання клубної роботи в галузях гігієнічного виховання, фізкультури і спорту, бібліотечної роботи, студентської преси, добровільних товариств” [1, с. 18–21].

У системі вищої освіти студентські клуби були живою, динамічною одиницею, де в повну силу розгорнулося і працювало студентське самоврядування, творчість, ініціатива, самодіяльність і величезний ентузіазм студентської молоді.

Висновки. Таким чином, розглядаючи напрями і форми роботи студентських клубів бачимо, що в 20-ті рр. ХХ ст. клуби були центром формування активної громадської позиції студентської молоді. Робота клубу будувалася на принципах самоврядування, самодіяльності, добровільності й демократичності та сприяла формуванню у студентів організаторських, управлінських навичок, учила керувати та відстоювати свою громадську позицію.

Подальшого дослідження потребує будівництво радянської школи та її вплив на формування активної громадської позиції студентської молоді України 20-х рр. ХХ ст.

Список використаної літератури

1. Радянська школа. – 1967. – № 3. – С. 30–34.
2. Культурне будівництво в Українській РСР // Зб. документів. – К., 1959. – Т. I. – 880 с.
3. Ряппо Я. Радянське студентство (характеристика вузів України) / Я. Ряппо. – Х. : Державне видавництво України, 1948. – 48 с.
4. Бистров М.А. Керівна роль КП(б)У у галузі вищої освіти в період будівництва соціалізму 1917–1937 / М.А. Бистров // Вища школа гри ХДУ. – Х., 1974. – 140 с.
5. Народное образование в СССР. Общеобразовательная школа : сб. документов 1917–1973 / сост. А.А. Абакумов и др. – М., 1974. – С. 18.

6. Декрет І постанови Раднаркому УССР про відокремлення церкви від держави і школи організацію Управлінням вищими учбовими закладами. – Ф. 166. – Оп. І. – Д. 269–101 с.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2013.

Свичкарь В.Р. Вопросы формирования активной гражданской позиции студенческой молодежи Украины 20-х гг. XX в.

На основании изученного широкого круга источников в статье освещается вопрос развития системы высшего образования Украины. Отражен опыт организации клубной работы студенческой молодежи данного периода. Раскрыта деятельность студенческих клубов и их роль в формировании активной гражданской позиции студенческой молодежи.

Ключевые слова: активная общественная позиция, студенчество, студенческие клубы, кружки.

Svichkar' V. Issues active positson students Ukraine 20s XX century

Based studied a wide range of sources in the article highlights the issue of building the system of higher education in Ukraine. Displaying experience of club work students of the period. Writes about student clubs and their role in the formation of active citizenship students.

Key words: active position, students, student clubs, groups.